

БЪЛГАРСКАТА МИННА ИНДУСТРИЯ ПРЕЗ 2012 Г. – ПЕРСПЕКТИВИ, ОЧАКВАНИЯ И ПРОГНОЗИ

Веселин Митев¹, Десислава Костова²

¹ Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София, E-mail: ves_mitev@abv.bg.

² Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София, E-mail: dessi.kostova@gmail.com.

РЕЗЮМЕ. В статията е представено изменението на реалните брутни вътрешни продукти, реализирани от световната, американската, европейската и българската икономики за периода 2007 ÷ 2012 г. и прогноза за 2013 и 2014 г. Направена е кратка характеристика на външната и вътрешната икономическа среда на България през 2012 г.

Анализирано е изменението на обемите на промишленото производство и на цените на производител за сектор „Промисленост“, за подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини за периода януари 2008 ÷ май 2013 г. В резултат на това са очертани условията и перспективите пред минните предприятия за добив и преработка на въглища, метални руди, неметални материали и суровини.

BULGARIAN MINING INDUSTRY IN 2012 - PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND PROGNOSIS

Veselin Mitev¹, Dessislava Kostova²

¹ University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia, E-mail: ves_mitev@abv.bg.

² University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia, E-mail: dessi.kostova@gmail.com.

ABSTRACT. The paper presents real GDP realized by world, American, European and Bulgarian economies for 2007 ÷ 2012 and prognosis for 2013 and 2014.

A short characteristic of the external and internal business environment in Bulgaria in 2012 is done.

The fluctuations of industrial production volumes and production prices in mining extraction industry are analyzed for January 2008 ÷ May 2013. Finally, the conditions and perspectives of mining companies for production and processing of coal, metal ores and nonmetal raw materials are outlined.

Въведение

През последните четири години световната и голяма част от националните икономически системи се опитват да се възстановят от една от най-дълбоките рецесии в съвременната икономическа история. Това рефлектира и върху дейността на всички минни предприятия като най-тежка беше ситуацията в началото на кризата, когато потреблението и производството на минна продукция се сви с между от 35% до 70%.

През последните четири години увеличеното световно производство и потребление на метални и енергийни суровини се оказа благоприятен фактор за развитие на добива на енергийни, метални и част от индустриалните суровини. За съжаление светлото потребление на строителни материали и част от индустриалните минерали все още ограничава добива и последващата им преработка.

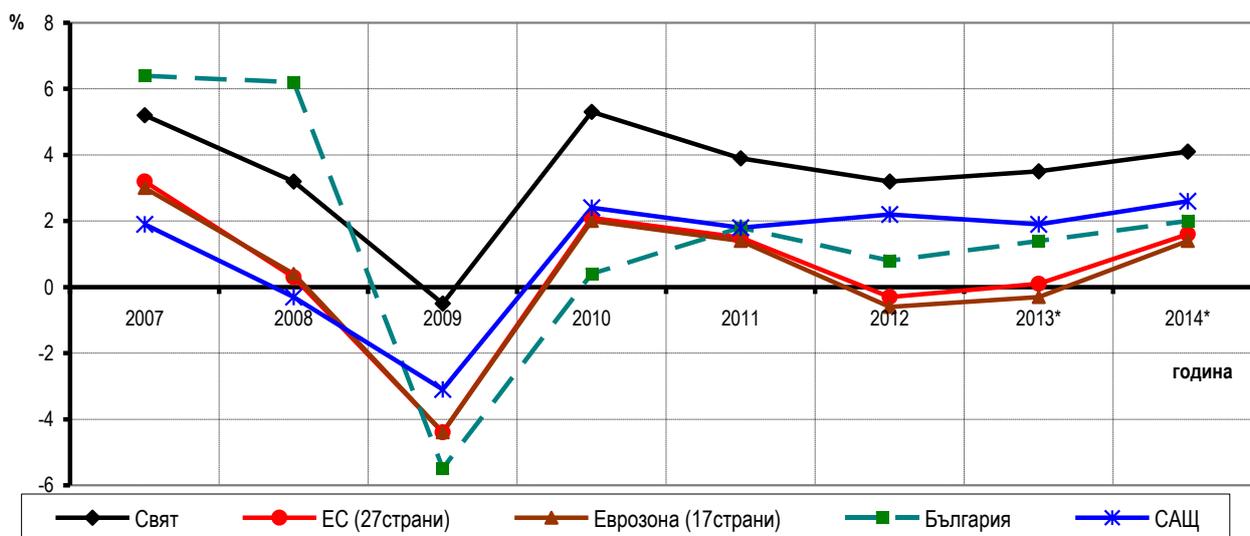
Целта на статията е на осовата на анализ на набраната стопанска и пазарна информация да бъдат очертани перспективите за развитие на българските минни предприятия в условия на увеличено вътрешно потребление на метални руди и концентрати, и външно търсене на крайни метали, основно за европейските и

световните пазари, нараснало вътрешно потребление на въглища и свито вътрешно потребление на индустриални минерали и строителни материали.

Икономическа активност

Икономическата активност през по-голямата част от 2012 г. остана на относително добро равнище. Основната причина за влошаването на показателите, отчитащи икономическата активност, а именно реалните брутни вътрешни продукти - БВП, е вследствие от възобновените страхове за финансовото здраве на голяма част от високоразвитите страни от ЕС. Последниците от глобалната финансова криза от 2008 ÷ 2009 г. и по-конкретно неустойчиво високите бюджетни дефицити и растящата задлъжнялост на публичния сектор не само че не можах да бъдат преодолени в редица страни, но се забелязва тенденция към влошаване, изразяваща се в нарастващата доходност по новоемитираните ценни книжа в ЕС.

На фиг. 1 е представена динамиката на изменение на реалния БВП на световната, американската, европейската и българската икономически системи за периода 2007 ÷ 2012 г. и прогноза за 2013 и 2014 г. Фигурата е построена по данни от годишните доклади на Международния валутен фонд за периода 2009 ÷ 2013 г. (World Economic

* - прогнозни данни

Фиг. 1. Динамика на изменение на реалния БВП на световната, американската, европейската и българската икономически системи за периода 2007 ÷ 2012 г. и прогноза за 2013 и 2014 г.

От данните на фиг. 1 е видно, че растежът на икономическата активност в България е по-слаб от растежа на икономическата активност в света и в САЩ, но е в близки граници, дори и изпреварва този на ЕС. Разбира се прогнозите на различните световни, европейски и национални финансови институции не са еднозначни и се характеризират с ниска устойчивост, но могат да покажат очакванията на финансовите експерти за бъдещото развитие на отделните икономически системи.

Външна и вътрешна икономическа среда на България през 2012 г.

За четвърта поредна година икономическата среда на България през 2012 г. се характеризираше с висока несигурност, липса на ясни приоритети и надвиснала опасност над икономическата стабилност. Вероятно най-много за това допринесе икономическата и финансова нестабилност в Гърция, Испания, Португалия, Италия, Кипър, Словения и Унгария, а също и проблемите в останалата част от Европа.

През последните месеци на 2012 г. икономическият растеж в целия свят продължи да се забавя. На фона на несигурността и увеличаващото се напрежение на финансовите пазари очакванията на бизнеса и на потребителите продължават да се негативни. В краткосрочен период неблагоприятно въздействие оказват значителните структурни неуредици, особено в развитите европейски страни, в резултат на което се очаква те да забавят възстановяването на световната икономика дори и в средносрочен период.

Неуверените и често непоследователни политики и действия на институциите в ЕС по справяне със задълбочаващата се дългова криза засилват чувството за несигурност, поради което инвеститорите са изключително

предпазливи и се въздържат от стартирането на нови проекти в очакване на по-благоприятни периоди, но за съжаление в дългосрочна перспектива.

Икономическата активност на света през по-голямата част от 2012 г. се запази на относително добро равнище. Влияние за това оказва както стабилизирането на цените на основните стоки, в т.ч. и енергоносители, така и възстановяването на доставките след опустошителното земетресение в Япония и продължаващия икономически растеж на китайската икономика, която е най-големия потребител на ресурси и износител на крайни продукти. Глобалният икономически растеж продължава да се забавя от 5,3% през 2010 г., 3,9% през 2011 г. до 3,2% през 2012г. Най-голям принос за това забавяне са страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), в т.ч. и държавите от Еврозоната, включващи основните търговски партньори на България като Германия, Италия, Гърция и др.

На национално ниво не се наблюдават съществени промени в икономическата политика на България, която продължава да бъде по-скоро пасивна към случващото се в Европа и в света. Голяма част от набелязаните в началото на кризата антикризисни мерки така и не оказаха благотворно влияние върху българската икономика, а други дори и не бяха активирани. В крайна сметка финансовата 2012 г. може да се определи като година на икономическа стагнация (продължителен период на слаб икономически ръст). В тези условия оцеляването остана основната задача на преобладаващата част от частните и държавни фирми, а също и на домакинствата. Вътрешното потребление в страната се запазва ниско, а и продължава да се свива, поради намаляващата покупателна способност на населението.

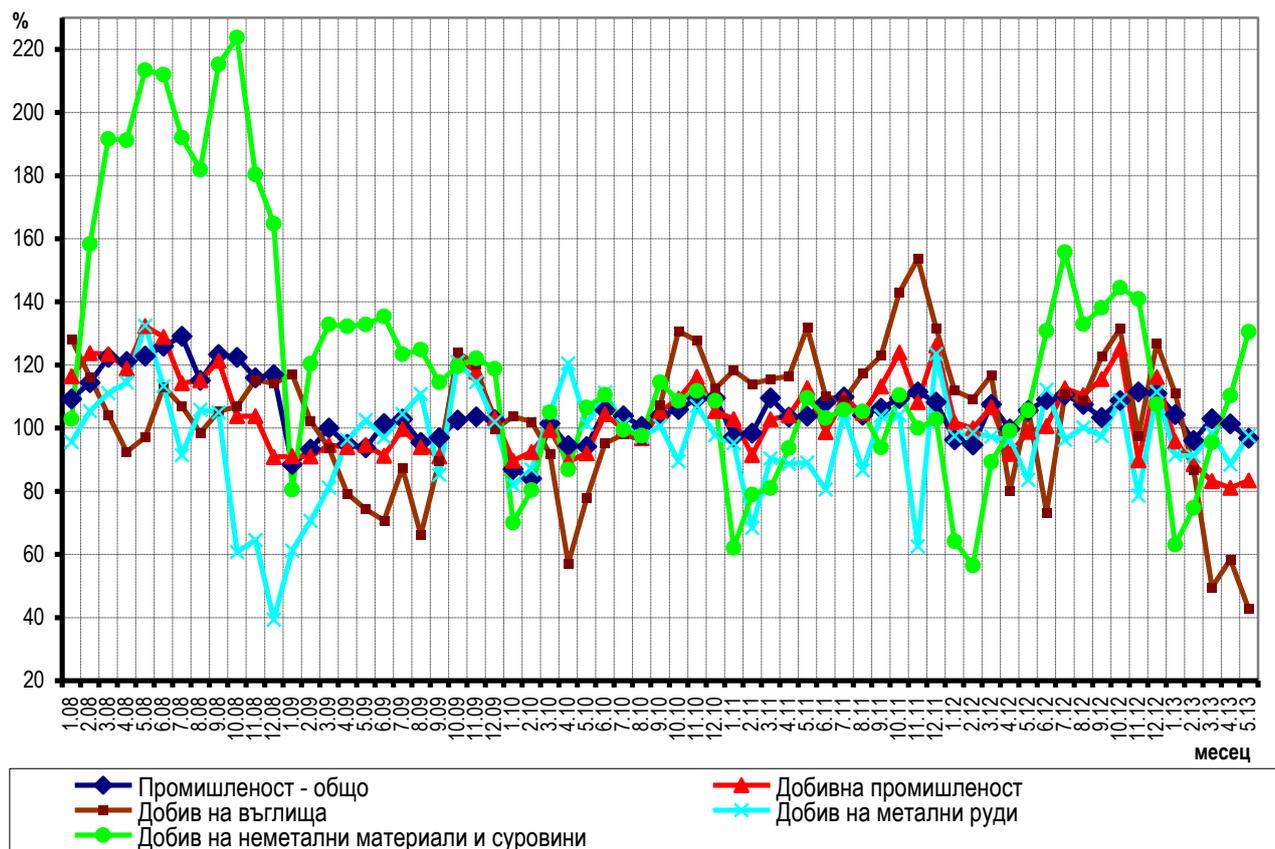
Средната работна заплата в страната отчита умерен и постоянен ръст, но на фона на значителната безработица

и на пълзящата инфлация, наблюдавана от юли 2012 г. до момента, това не доведе до нарастването на доходите на населението и стимулиране на вътрешното потребление. По данни на Националния статистически институт (НСИ) през 2012 г. износът на България за ЕС намалява с 3,6% спрямо предходната година и е в размер на 23,8 млрд. лева. Основни търговски партньори на България са Германия, Италия, Румъния, Гърция, Франция, Белгия и Испания, които формират 75,6% от износа за държавите – членки на ЕС. Вносът на България от ЕС за 2012 г. се увеличава със 7,5% спрямо предходната година и е на стойност 29,2 млрд. лв. по цени CIF. Най-голям е стойностният обем на

стоките, внесени от Германия, Италия, Румъния, Гърция и Испания

Индекси на промишленото производство на България

На фигура 2 са представени индексите на промишленото производство на България за периода януари 2008 г. ÷ май 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини. Фигурата е построена по данни на НСИ (Индекси на промишленото производство, юни 2013 г.).

Фиг. 2. Индекс на промишленото производство на България за периода януари 2008 г. ÷ май 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини (сезонно неизгладени, 2010 г. = 100%)

От фиг. 2 се вижда, че от пролетта на 2009 г. промишленото производство на България отчита умерен и постоянен слаб ръст със силно проявена сезонност. Това твърдение е валидно и за подотрасъл „Добивна промишленост“.

Добивът на въглища от пролетта на 2010 г. отчита значителен ръст като най-високи показатели достига през зимата на 2011 ÷ 2012 г. Това може да се обясни с увеличението на относителния дял на добиваната електроенергия от въглища, през зимните отоплителни периоди, които достига от 50 до 60% от общото производство на електроенергия. Това не може да се каже за зимата на 2012 ÷ 2013 г, когато добива на въглища отчита 20% спад с постоянна тенденция, поради резкия спад в електропотреблението.

Добивът на метални руди след началото на финансовата и икономическа криза се възстанови най-бързо и от януари 2009 г. регистрира слаб ръст със силно изявена флуктоция в следствие на високата динамика на стоковите борси. Но въпреки това обемите на производство се колебаят между 60 и 90% от тези преди кризата. Динамиката на обемите на производство и реализация на метални руди не е подчинена на определена сезонност, а е в следствие на изменението в производството и потреблението на металите в световен мащаб.

Най-тежка се запазва ситуацията при добива на строителни и инертни материали, където производството и потреблението има предимно регионален характер и вследствие на огромния спад в хоризонталното и най-вече във вертикалното строителство с настъпването на

рецесията. Добивът на строителни и инертни материали отчете най-значителен спад. Индексите на изменение на промишленото производство на неметални материали и суровини също така очертават силно проявена сезонност в производството и потреблението им.

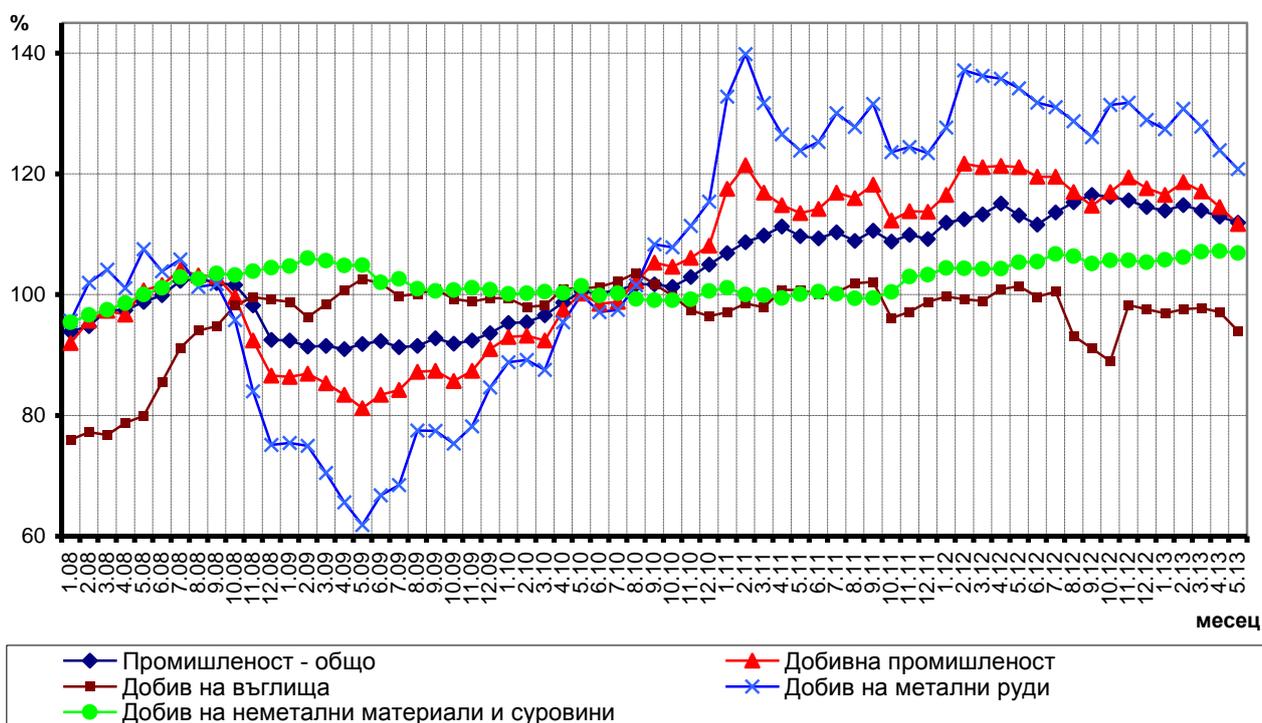
При производството на индустриални минерали положението е същото. Свितото потребление на продукцията на химическата и хранително-вкусовата промишленост ограничи добива на индустриални минерали. И тук се наблюдава силно изразена сезонност със значителни колебания от 40 до 90%, което обуславя значителна неопределеност за бъдещото развитие.

В краткосрочен и средносрочен период промишленото производство на България ще се запази на досегашните равнища, но прогнозите не могат да се окачествят с висока

сигурност, поради свитото вътрешна потребление, голямата динамика в износа и преобладаващата експортна насоченост на продукцията от промишлеността към централна и южна Европа, а в южна Европа дълговата криза продължава да се задълбочава.

Индекси на цени на производител в България

На фиг. 3 са представени индексите на цените на производител в България на вътрешния и международния пазар за периода януари 2008 г. ÷ май 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини. Фигурата е построена по данни на НСИ (Общ индекс на цени на производител в промишлеността, юли 2013 г.).

Фиг. 3. Индекси на цени на производител в България на вътрешния и международния пазар за периода януари 2008 г. ÷ май 2013 г. за сектор „Промисленост“, подотрасъл „Добивна промишленост“, за добив на въглища, за добив на метални руди и за добив на неметални материали и суровини (сезонно неизгладени 2010 г. = 100%)

От фиг. 3 се вижда, че цените на производител в промишлеността отчитат слаб, но умерен ръст и са достигнали средно с 25% увеличение от преди настъпването на икономическата криза. За подотрасъл „Добивна промишленост“. Този ръст е около 30% по-висок. Най-бързо е нарастването на цените на производител на металните руди (около 40%), което е вследствие от постоянния ръст на цените на металите на стоковите борси, наблюдаван от април 2009 г. Те бележат висок и постоянен ръст и се характеризират с високо изразена флуктоация.

Цените на производител при добива на въглища и на неметални материали и суровини са запазили равнищата от преди икономическата криза и се характеризират с постоянен характер и слаба флуктоация. Свितото електропотребление оказва натиск върху цените на въглищата, но високата степен на държавна регулация и

дългосрочно договориране на доставките от ТЕЦ „AES Марица Изток 1“ и ТЕЦ „Контур Глобал Марица Изток 3“ трудно би могло да допусне значителен спад в цените.

Заклучение

Изнесените данни от Евростат и НСИ говорят ясно, че българската икономика през 2012 г. е отчела реален ръст от 0,8% и перспективите пред нея са за слаб растеж през 2013 и 2014 г. Макар че инфлацията вече е овладяна, то безработицата в националното ни стопанство е достигнала високи равнища, от които трудно и бавно ще може да се възстанови.

Основните фактори за нестабилността на българската икономика все още са: ниските бюджетни приходи и ограничаването на бюджетните разходи; продължаващото

свиване на потреблението на домакинствата; слабият и несигурен ръст на износа; преобладаващият отлив на чужди инвестиции; високите цени на енергийните носители, суровините, металите и акцизите в период на намалено вътрешно потребление; изключително слабият ръст на индустриалния сектор и спадът в туризма, земеделието и строителството; намаляващата и ниска инвестиционна активност.

Високата динамика на стоковите и на валутните пазари, високите цени и ограничения достъп до заеман капитал обуславят високи нива на несигурност относно бъдещото развитие, поради което инвеститорите все още ограничават икономическата си активност.

Високите нива на безработица ограничават доходите на населението и утежняват социалните разходи на държавата, вследствие на което очакванията за увеличаване на вътрешното потребление са крайно нереалистични.

Високата обвързаност на българската икономика със страните от централна и южна Европа предопределя висока степен на зависимост с развитието и инвестиционната активност в тези райони на ЕС.

Перспективите пред българските минни предприятия от добива на метални полезни изкопаеми са благоприятни, но силно обвързани с развитието на европейските и световните пазари, поради преобладаващия експортен характер на произвежданите крайни метали.

Бъдещият добивът на енергийни въглища е предопределен от делът им в енергийния микс, а също и от потреблението на електрическа енергия както за бита, така и за индустрията.

Цените на енергийните носители и на металите макар, че се характеризират с висока динамика, то те ще запазят досегашните си високи равнища, които благоприятстват техния добив.

Перспективите пред българските предприятия от добива и преработката на индустриални минерали остават все още песимистични, поради свитото производство и потребление в Европа на продукти за химическата и хранително-вкусовата промишленост, и селското стопанство.

В сектора на строителството спадът се запазват, което очертава ниско потребление на строителни и инертни материали.

Бъдещото развитие на световната икономика е немислимо без нарастване на производството и потреблението на минерални суровини, което ще благоприятства нарастването на добива и преработката, първоначално на енергийни и метални полезни изкопаеми, а в по-късен етап на индустриални минерали, а още по-късно и на строителни материали.

Литература

- Индекси на промишленото производство, юли 2013 г. НСИ, 2013 – <http://www.nsi.bg>.
- Общ индекс на цени на производител в промишлеността, юли 2013 г. НСИ, 2013 – <http://www.nsi.bg>.
- Търговия на България с ЕС за 2012 година. НСИ, 2013. – <http://www.nsi.bg>.
- Real GDP growth rate – volume – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- World Economic Outlook: Crisis and Recovery*. International Monetary Fund, April 2009, p. 2.
- World Economic Outlook: Growth Resuming, Dangers Remain*. International Monetary Fund, April 2012, p. 2.
- World Economic Outlook: Rebalancing Growth*. International Monetary Fund, April 2010, p. 2.
- World Economic Outlook: Tensions from the Two-Speed Recovery*. International Monetary Fund, April 2011, p. 2.
- World Economic Outlook Update: Gradual Upturn Global Growth During 2013*. International Monetary Fund, January 2013, p. 2.